

ԾԱՂԻԿԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ամէն գործի համար գիտել:

Առ. Հրատարակիչին
ԳՐԻԳՈՐ Պ. ԳԱՅՍԵՐԵԱՆ
Տնօրէն ԽԱՉԻՆԻԻ ՖԻԼՆՈՒՆԻ
եւ Տէր ԱՍԻՐ Գրասան:
Կ. Պոլիս, Պապը—Ալի Գասսէսի,
թիւ 44:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ ԿԱՆԽԻԿ
Պոլսոյ համար տարեկան (52 թիւ) 20
Գաւառաց համար 33 զըշ.
Ռուսիոյ համար 3.5 ռուպլի
Ուրիշ երկրներու համար 7.5 ֆրանք
Փափաքողներու իբրեւ նմոյշ թերթ մը
կը զրկուի ձեռնարկ:
Փաւտաւերէն գրամի տեղ Օսման-
եան նամակագրոշմ եւս կ'ընդունուի:
Երանուցման տողը 2 զրուշ:

محل اداره سی
استانبوله باب عالی جاده سنده
عصر کتبخانه سی صاحبی «زاذغیک»
غزیه سی ناشری و «خزینة فنون»
غزیه سی مدیری کرقور

S'adresser à
Krikor B. Kaissérian
Editeur des journaux heb.
«Dzaghik» et «Haziney-funoun»
propriétaire de la lib airie
«Assir»
Bab-Ali, Djaddéssi, N. 44
Constantinople

20 Փարս

Ազգային, Գրական եւ Քաղաքական

20 Փարս

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 15

ՇԱԲԱԹ

20 OCTOBRE 1894

1907 ՏԱՐԵԴԱՐ 2

ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ԿԱԶԻ ԱՊՏ—ԻՒԼ—ՀԱՄԻՏ Բ.

ԲԱՐԵՆԱՍ ԿԱՅՍԵՐ ԲՈՒՐԲՈՆ

Տիեզերական մամուլի բերաւոր բե-
րաններուն հետ նոր «Ծաղիկ»-ն ալ այսօր
պատեհ առիթ կ'ունենայ թարգման հան-
դիսանալու միլիոնաւոր հպատակներու
հաւատարմական սրտաբաւ զգացմանը:

Օսմանեան մեծազօր վեհապետաց
չորրին մէջ՝ մեծին Ապա-խէ — Համիտ Բ.
Կայսեր անունը նախանձեղի աւել մը կը
բռնէ. բաղմունք ալ պետութեան ամեն
մէկ կէտին վրայ յիշատակ մը աւել մեր
սիրելի վեհապետը. հոս դպրոց մը, հոն
մէտքէսէ մը, անդին ճամբի մը ու ամեն
աւել բարեգործական անհամար հաստա-
տութիւններ՝ սրանց մէջ ամեն օր ու ա-
մեն ժամ իր արեւշատութեան համար
կրկնաւոր բարեմակութիւնները բաւա-
կան են դարբնու շարքին հետ երթեւե-
կող բաղմունքանց ցեղերու սրտերուն մէջ
ալ անջնջելի յիշատակ մը հիւսելու:

Իր գահակալութեան առաջին օրէն ի
վեր միլիոնաւոր ժողովուրդներու վա-
րկած բարեբեկը, անդար կեանքը,
սուղ ժամանակին մէջ երկրին բրած յա-
ռաջագիւտութիւնը՝ արուեստից, գիտու-
թեանց ու ամեն ճիւղի մէջ, բարգաւա-
ճումը, հայտնաւ հաստատութիւններու
հսկայ բարձրացումը՝ Թուրքիոյ «Ոսկե-
Դար»ը կը շինեն, ու այս ամենը, այս-
ժամաւաղ արեւու պէս, է՛ն մաթ խա-
ւերը լուսաւորող բարեխնամ վեհապե-
տին փառքը կը գեղազարդեն:

«Ծաղիկ»-ի խմբարհ խմբագրութիւնը
այս առիթիւ ուրիշ բան չի կրնար ընել
բաց եթէ միանալ հանրութեան ճայնին,
մանաւորապէս Հոյ հպատակութեան
հաւատարմական անկեղծագոյն զգացում-
ներուն ու միանգամ ընդ միշտ կրկնել
ԿԵՅՅԷ՛, ՅԱԼԵՐԺ ԿԵՅՅԷ՛ ՕԴՈՍՏԱՓԱՌ
ՄԵՐ ՍՈՒԼԹԱՆԸ, ՄԵԾԱԶՈՐ ՈՒ ՄԵԾԱ-
ՓԱՌ ՄԵՐ ԿԱՅՍԵՐԸ:

تبریک جلوس هایون سعادت مقرون پادشاهی

شرف ادراکيله مشرف اولديغيمز بوکون مبدء تاريخ سعادت اولان ۱۹ اغستوسه مصادف اوليق حسييله
جمله مزجه غایت معزز و مقدس برکون و شرافتده اعياددن اوستوندر. زیرا ولی نعمت اعظم، متبوع مفتخ
سوکلی پادشاهم سلطان (عبد الحميد) خان ثانی اقدیمز حضرتلرینک بالغز و الاقبال جالس اورنک معلاى
عثمانی وزینت بخش مسند حکمرانی اولدقلری يوم مسعودک اون طقوزنجی سنه دوریه سی ابتداسیدر.
بوکونک شرافتی نصل اعیاددن بالاتر اولماسون که او تاجدار مکارم شعار و محاسن کردارک اون سکر
سنه ظرفنده ذات هایون ملوکانه لرینه و دیعه الله اولان ملک و ملنک مادی و معنوی سعادت قافل اوله جق
و هر بری عصر لرجه مدتده آنجق میدان کله بیله جک اولان بونجه مائر جلیله و اجراآت حسنیه موفق
اوله رق ناشر عدالت، حامی معرفت، فقرا پرور، ترقی کستر اولدقلرینی، الحاصل «بیوکک» عنوان
ذی شاننک لوازمی بحق اثبات و بو خصائل عالیله یالکمز تبعه وزیردستان هایونلرینک دکل، اجانبک
بیله محبوب قلبی، قرة العین افتخاری، اب مشفق و رحیمی اولیق مرتبه سنی احراز بیورمشلردر.
اوصاف و محامد جلیله شهریاریلری کبی بو اجراآت جلیله نک تعدادی دائرة امکاندن بیرون و بوباده
نه قدر التزام اختصار ایدلسه ینه حقیله تصویرنده قلملر بنج و حیرته سرنکون اولدیغندن باشقه هرکسک
کوزی اوکنده و تحت تصدیق و اعترافنده بولندیغندن یالکمز متحتم ذمت عبودیت و صداقت اولان دعای
بالخیر حضرت ولی نعمت اعظمینک ایفاسنی متعاقب مع العجز و الابتهاال وظیفه تبریک و تنهیه ای ادایله اکثفا
و شرف تابعیت سنیله لر یله مباهی بولتان سائر وطنداشلمزک ترجان حسیاتی اولیق اوژره منظومه آتییه
بر آورده زبان محمدي و ثنا ایدرز:

ای شهنشاه فلک مرتبه، خورشید اقبال
روز فیروز جلوسگاه شن اولدی عالم
روز و شب یرتو الهام خداوند ازل
قلب پر نور هایونگی قیلسون خرم
سایه رایت الطافگی مدود ایتسون
امن و آسایشه مقرون اوله زیرنده ام
سبب فیض و سعادت بزه سن سسک حقندن
یاشا، بیگلر یاشا ای داور مدوح شیم!

ՄԵՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

«Ծաղիկ» թերթին, հեղինակին կամքէն անկախ պատճառներով չէ կրցած գրուիլ այս շաբթու :

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տարեգործ գահակալութեան վեհ. կայսեր Ռամկան գաղթած քաղաքական անտեւտեւան ԵՂԻԱ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ
Խօսողութեան մեր գրական-նութեան վրայ ԿԱՐԸ
Մարդածագիկն ԵՆՏԵՐՊԷ
Մոգուտ թէ անպէտ Խ. ՍԻՄԵՍ
Քաղաքներ ՄԵԼՐԱՆ ՈՒՂՈՒՐԻՆԵԱՆ
Լեզունակաւ շրջանաւարտ մը ԵՂԻԱ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ
Խաղաղարարութիւնը ՅՈՎՃ. Մ. ՆԱԼԵԱՆ
Ծաղիկի լուրերը. — Արժէք Գրական. — Ազգեր :

ՌԱՄԿԱՆ ԴԱՍԻՆԹԱՅԲ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՍ Ա.

Տնտեսագիտութեան առարկան ու սահմանը. — Տնտեսագիտութիւնը բարոյական գիտութիւն մըն է :

Ան. — Ուրեմն աղէկ եմ ըրեր աղ ժողովի հասնիլի դատադիրքը առնելու : Յատուկ չառի : Բարեկամին մէկը նեղը մնացեր էր, խոսնութիւնը դադարուիլ օր մը թաղիկնակին մէջը պլլած քանի մը գիրք բերաւ : Շուկան ունեւոր երկատասար մը կը ճանչնայ եղեր, որուն հետ ալ առնելով առուստը է ըրեր. «անոր տարեր է նէ, դանկտ աշուրներով ակնոցին տակէն մէյ մը նայեր է գիրքերուն, անկէ ետքը անդին նայեր է» ըսելով. «Ես առանկ պաշտի գիրքեր չեմ կարդար» : Խեղճ բարեկամս ինք ալ կուտար կոր, գիրքերն ալ կուտային կոր սիրտ չի գիտացաւ. պէտք ունեցած դուստրը հանեցի տուի, գիրքերն ալ ետ տալ ուղեցի. ինչ ըրի նէ՝ ետ չառաւ գիրքերը : Մարդուն մէկ բանին զարմացայ, ու հիացայ գիրքերը ծախելուն պատճառած ցաւը բան մը չէր «պայտի» բառին համար իմացած բարեկամները քով «Գիտէք — կը պոռար — որո՞նց գէշ կը հայհոյէր մեր նորեկու պարտը, նայեցէք մէյ մը սա անուններուն. Նիկողոս Զօրացեան, Յակոբ Ոսկան, Կարապետ Իւթիւճեան, Կարապետ Շահնապարեան, մէկը մեր մտքը շինեց, միւսը՝ մեր ճաշակը, «Մատիւ»՝ մեր լեզուն, իսկ այն եղական վարդապետը մեր հոգին շինեց : Պայտի, հապա՛, «սօման» կուգին որ կարդան, ու կ'երգնում որ «Նօղո-Տամ-ար-Բառի»ն կամ «Մատամ Պօլառի»ն եթէ հոյերէն գրուած ըլլային, մեր նորեկու անեւոր երկատասարը ներք ձեռուրէն անդամ չի պիտի առնէին : Մէջերուն Գառնիկ Ֆնտըլեանը ա՛ւ, մի անեւոր... Ա՛խ ա՛խ...» Բարեկամս թ շուտուութիւնը ինծի օգտակար եղաւ. աղ գիրքերէն շատ բան սորվեցայ. բայց ամենէն աւելի «Մատիւ»ին թարգմանած աղ Տնտեսութեան գիրքէն : Բոլոր մարդկութիւնը անոր մէջն է. հարստութեան վրայ ա՛լ կը խօսի կոր, աղքատութեան վրայ ա՛լ, ամենէն պիտանայուն՝ աղքատութեան ու հարստութեան պատճառները կը ցուցնէ կոր : Այլանքներուն ածընտընէն ու սղելէն մինչեւ ժողովուրդներուն հարստանալը կամ լիճանալը, աղ «Մատիւ»ին

թարգմանած գիրքը ամենուն վրայ ալ կը խօսի կոր : Գործը վերէն կ'առնէ կոր առաջ. ինչպէս էր ան, չի հասնալու համար՝ միտքս ալ աղէկ չի մնար կոր աղ սկիզբի խօսքը. միտքս եկաւ ահա. «Մարդկային ընկերութեան բնախօսութիւնը» : Բայց առաջ որչափ մեծ է կը բռնէ կոր նէ, ետքը կամայ կամայ վար կ'իջնայ կոր. հրապարակ, շուկայ, սակարան, նաւահանգիստ, մաքսատուն, մինչեւ մեր խոսնութիւնը անդամ կարելի է եկած մտած է աղ ժողովի կ'առնիլէն. քաղաքէն դուրս ալ՝ արտերը, հանքերը, ջրանցքները, ջուրէ ու երկաթէ ճամբաները, կամուրջները ու կամարները, ամեն տեղ աչքէ կ'անցունէ կոր : Առանկ հետաքրքիր գիտութիւն. ասանկ խոնարհ ու ասանկ ալ բարձր. ասանկ բանէ դործէ հասկցող, ու ասանկ ալ ուսումնականներուն մինակ հասկնալիք բաներուն վրայ խօսող... գիտեմ որ սա երկան խօսքս դուք երկու բառով կ'ըսէք, միտքս կը յագնեցնեմ կոր՝ բայց աղ բառերը չեմ գտնար կոր :

ԵՄ. — Գործնական՝ ու տեսական կամ վերացական ըսել կ'ուզէք : Սակայն, կ'աղբջնեմ, շարունակեցէք. ես այդքան լաւ չը պիտի կրնայի բացատրել Գաղաքական տնտեսութեան առարկան ու սահմանը կամ ընդարձակութիւնը :

Ան. — Այո՛, ասանկ գործնական ու վերացական ա՛լ գիտութիւն՝ ըսել կ'ուզէի : Ու ինչ խորունկ բարոյականութիւն կայ աղ գիտութեանը մէջ, աղէկ մտմտաւ նէ՛ : Նայէ մէյ մը. աղքատ մարդ մը, երբոր գիտնական մը կու գայ իրեն կ'ըսէ կոր որ. «Բանի՛ որ դուն սա երկաթի կամուրջ ճակալիք քրտնեղով տրտայած ես, քանի՛ որ քուկին աշխատութիւնովդ բան մը կրնաս յառաջ բերել՝ արտադրել, ուրեմն դուն աղքատ չես» : Աս խօսքերը լսելով՝ աղքատ մարդը անդամ մը խօսողին երեսը կ'ընայի. խօսողին երեսին վրայ ո՛չ խնդրութեան շոշոր մը տեսաւ, ո՛չ ալ բարակ բարակ քաղկատող մարդու մը ստանալով լիքով աղքատ խօսողը ու լարի գիտնական մարդ մըն է : Ու խեղճ գործաւորին՝ գիտնականին խօսքերէն քաղած ոյժը կը հաստատուի ու կը կրկնապատկուի՝ անոր զէմքին վրայ կարգացած անկեղծութիւնէն : Գիտնականը կը շարունակէ. «Աղքատ չես, այո՛, քանի՛ որ դրամագլուխ ունիս» : Բանաւորը չորս գին կը նայի... դրամագլուխը փնտրելու համար՝ որուն «երեսը անդամ տեսած չէ» : Տնտեսագէտը կը հասկնայ մարդուն շուարման պատճառը. «Գրամագլուխը ձեռքիդ չ'ըսայ, գլխուդ մէջ է — կ'աւելցնէ» : Դակոր ու գնդերներ ունիս ու կրնաս աշխատել : Երկու տախտակ խաբուս կրնաս անանկ միացնել որ խարմէ չի գատուին. քարերը կրնաս անանկ խաբուս քով եւ խաբուս վրայ դրնել որ՝ երկրաշարժին այն ահագին զօրութիւնն անդամ չի կրնայ շինած պատու վիցունել : Բանի՛ որ՝ կ'ըսեմ՝ գնդեր կամ մարմնական ոյժ ունիս, քանի՛ որ արհեստ մը՝ «պիլիկ» մը ունիս ձեռքդ, ու քանի՛ որ գլխուդ մէջ ունիս խելք որ գործիդ մէջ ու վարմունքիդ մէջ կ'առաջնորդէ քեզի, ապա ուրեմն ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ունիս, ուրեմն ՀԱՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ունիս : Հիմայ, Էփէնալիս, խեղճ՝ աղքատ՝ պարկեշտ աշխատատեղ մը, որուն երեսը հարուստ դատուն մարդիկը չեն նայիր, ինչպէս սա խօսքէն ուժ չառնէր, ինչպէս իր գիտակցութեանը մէջ ինք իր աչքին չի մեծնար, ինչպէս իր սրտին համար չեն ամբարկուեանք իր գառնութիւնները, ինչպէս փափաք չու-

նենար որ՝ մեր Տնտեսական Երկրագլուխութեանը պէս՝ «Ո՛վ նրմանի բլմանի, տղեկըն իրեն բլմանի» : Եւ ինչպէս աղքատ պարկեշտ աշխատատեղը աւելի հոգ չի տանիր որ «տղեկն իրեն նմանի», բայց ա՛ն դրամագլուխը՝ որ ինքը ունի եղեր՝ անկեղծ շատցնելով գիտութեամբ ու տնտեսութեամբ : Տնտեսական գիտութիւնը բարոյական գիտութիւն մը չէ ալ, հապա ինչ գիտութիւն է : Ու բարոյական չըլար տէ, ինչ կ'ըլլայ գիտութիւն մը, որ կարծես թէ յատկապէս ստեղծուած է՝ ընկերութեան բոլոր դասերն իրարու մօտեցնելու համար : Աղքատ բանուորին կամ բեռնակրին ա՛լ, միջնակարգ վաճառականին կամ սեղանաւորին ա՛լ, մեծ կալուածատէրին կամ ձեռնարկուն ա՛լ նոյն խօսքը կ'ըսէ կոր Տնտեսագիտութիւնը. «Գիտե՛ք դրամագլուխ ունիս, դո՛ւն ալ, դո՛ւն ալ» :

ԵՄ. — Այո՛, պարտաւ տեղը չէ որ Պրքը խնամատէրը՝ Ատամ Սմիթ ամենամեծ արնտեղաւոր կ'առաւարտեցնէ : Եւ Ձեր բարեկամը սխալած կամ անիրաւած չէ՝ Հայոց իմացական բարեբաններու կարգը դասելով կարապետ Իւթիւճեանը, որ թարգմանեց — մանաւանդ որ այդ բանն օրաթերթի մը մէջ ըրաւ — ժողովի կ'առնիլէն «Սկիզբունք Գաղաքական տնտեսութեան»ը :

Ան. — Ինչ ըսիք, Ատամ Սմիթ, Պրքը, խնամատէրութիւն : Ահա աղ մարդիկները ճանչնալ, անոնց քարոյած բաները սորվիլ կը փափաքէի : Ես եկայ բերանաբայ ձեզի մօտի ընելու. ու բերանս ես բացի, ու ալ գոցելիքս չըլլար կոր : Գիտեմ՝ ս'ըսաի բան դեռ չը գիտեմ. ու գիտեմ ալ որ՝ հակառակ Ձեր համատեղութեան՝ որքա՛ն շատ բան կրնայ ինծի սորվեցնել : «Ես մասնագէտ տնտեսագէտ չեմ» ըսիք որ մը. բայց չէ՞ մի որ տնտեսագիտութիւն դաս տուած էք. չէ՞ մի որ արնտեղաւորութեան վրայ գրած էք. չէ՞ մի որ՝ մեծ տնտեսագէտներ ուսումնասիրելէ դատ՝ տարիներով ալ կարգացած էք Տնտեսագիտութեանը, որուն գէշերը տեսայ ձեր գրքաւորներն ստակը :

ԵՄ. — Գիտե՛ք դուք, մանկավարժական ողկաւնց համաձայն է, որ ուսանողը խօսի քան ուսուցիչը : Ձեզի նման ես ալ արդէն ուսանող մըն եմ եւ պիտի մնամ : Եւ ես ալ՝ Ձեռնէ՛ պակաս բան չը պիտի սորվիմ : Կը խօսինք ուրեմն երկուքս ալ, կը խօսակցինք տնտեսագիտութեան վրայ : Եւ եթէ դուք ալ հաւանիք, մեր խօսակցութիւնը կը հրատարակենք, որպէս զի մեր գաւառացիք ալ կարգան ու չը գիտցածներն սորվին :

ԵՂԻԱ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԽՕՍՈՒՐՈՏՈՒՔ
ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Ա՛լ յանկերդ մը եղաւ, ժողովուրդային երգի մը յանկերդին պէս բան մը, զոր ուղղը իր շրթունքներուն վրայ կը պատցնէ : «Մեր նոր գրականութիւնը», «Նոր գրողները» «Հիններն ու նորերը», ահա ամիկ ըստ ինքեան շատ անմեղ բառեր, որոնք սակայն դայթակցութիւնը, եւ անկէջ աւելին, անձնական կոխակները բերին մեր զարգացած աշխարհին մէջ, վասն զի կ'երկու թէ սկզբունքի կոխէ՝ ետակարութիւնն անցնելու համար պղծիկ թե-

թեւ շարժում մը հոգիի աննշան թրթռում մը բառական է :

Մէկ կողմէն աստղերուն , արհամարհոտներուն տհաճ դիմած ուռմները , որոնք առանձնական դադարաւորներու նեղ , շատ նեղ շերտներէ մը մէջ խորխորակով՝ նախապաշարունակներու պաշտումովը կուրացած են , ու միւս կողմէն ալ դատարարի մը տարապայման եռանդը և անբանաւոր լուսաստեղծութիւնը հեռուէն դիտողին միտքը կը շուարեցնեն : Երկու հակառակ ծայրայեղութիւնները , մին դրականն ու միւսը ժխտական , որոնք յաւէտ չափի միանան իրարու հետ , ու մերձեցումի հազուադէպ վարձերը , որոնք տեղի կունենան , երբեմն , սիրողական գրկախառնումին տեղ որոտումն ու շանթն է , որ կը բերեն մեզի : Այս պատճառով տհաճ քանի անգամ որ փորձած եմ ամբարի ու հակիրճ հայեացքի մը մէջ ամփոփել ինչ որ աշխարհ իրաւացի և արժանի իրերէ դուրս նուրբ էան կուս , գրեթէ վշտաւ դժկամակութեամբ առաջ երթալ չեմ ուզած բնաւ , ու ամենէն զժուար գործը թուած է ինծի անկողնեակալ և ազատ հայեացք մը պարզել այս խնդրին վրայ , որուն կարեւորութեան որակը ո՛չ հինիս արհամարհանքին , ո՛չ ալ նորիս ևսանդին պէտք է հարցնել : Ու թէ եւ նպատակս լուրջ ուսումնասիրութեան մը աւելի պարզ , բնասական խօսակցութեամբ մը ըլլայ՝ վերնագիրս եղող խնդրին վրայ , միանգամ ընդ միշտ կընդունելով թէ ձեռնարկը շատ դիւրին բան չէ , հակառակ ծանօթ համբաւաւոր առածին թէ , « la critique est facile » վասն զի յայտնի է թէ Բանասիր երջանիկ օրէնադիրներուն այս միտքի հաւատքն ալ , ուրիշ շատ մը պայմանադրութիւններու հետ , մեր դարուն անողորմ ոգիին գէ՛մ օր մը պիտի խորտակուի :

Ուրեմն իր բոլոր ծանրութեամբ կապողադայններու ուսին վրայ կը թողում լուրջ , խորունկ ու ճշմարիտ քննադատութիւն մը , ես իմ միտքիս խօսակցութեանքներս սկսելու համար : Յետոյ , միտքիս արական է որ այս գործն յաջողցնելու անհրաժեշտ եղող յատկութիւններէն գէթ մէկ հատն ունիմ , այն է՝ տեսակ մը խանդաղատանք և համակրութիւն , որով պէտք է մօտենալ այն գործին՝ որուն քաղցրութիւնները կուզենք բերնի համով ճաշակել , — վասն զի զգալու համար նոյն հոգին՝ զոր զբաղէտը իր գրքին մէջ գրած է բուն իսկ իր « Ես » էն , որ միայն իրենն է , անբաժանելի և ինքնայատուկ , սիրել պէտք է դանի , ինչպէս Ժիւլ Լըմէյը դիտած է իրաւամբ : Յաւանդութիւն չէ կարծեմ խոստովանել թէ այս պայմանը լիութի կըլլայցնեմ , թէ գրականութիւնը կը սիրեմ : Եւ որքանքն հեռու , կիրքերէն ու սամիկ նկատումներէն դերձ , մէկը չճանչնալով , դատաւարի մը ըլլալու ալ զուցէ նպատաւոր պարագայ մըն է՝ կանխաձեռն կարծիքներ և անխորհուրդ նախադրութիւններ չանենալու :

Բայց կը ցաւիմ որ փափկաշնորհութիւնը ինծի մօտենալի կ'ընէ մեր դրոշմներուն շափէն աւելի դիւրապաշտ արժանապատուութիւնը , — և ստապատուութիւնը պիտի ընէ , — որով կը ստիպուիմ հրաժարիլ ոչ և է անունի յիշատակութիւնն ընելի :

Արդարացեալ մեղքս եթէ ո՛չ գանեղ , գէթ զանոնք խղճի մաքրով միտաւելն վերջը , կրնամ առանց անպատահելեան գործի սկսիլ :

Նախ , եթէ չափազանց սկեպտիկ ու դժուարահաճ հարցում մը մէջ բերեմ , ընդհա-

նուր բարեմիտ գայթակղութեան մը հօժիւնն է որ պիտի լսեմ արդեօք չուրձ : Չոր օրինակ , կատարեալ պաշարիւնով հարցնենք ձեզի հետ թէ , իրօք « Հայ գրականութիւն » մը աշխիւրջացօր : Կը կասկածիմ , և իրաւամբ , որ ինծի հետ այս պարզ հարցումին ժխտական պատասխան մը տալու հերեպիկոսութիւնը գէթ մի քանի տասնեակ հոգիներ ունենան . վասն զի , նորերը կատարեալ անձնագիտահեթեմութեամբ , երեսօս պիտի դարենն իրենց « Գիտութեանք » , « միտքի պատմութիւն » ներք , « քննարկ » ներք , « քրօնիկ » ներք և շատ մը « . . » ներք . (այս նոր անուններով առձեռն բառաբան մը շինելու գործը ուրիշ ասիւ) իսկ հիները , ո՛ , ասոնք ալ ունին իրենց գրականութիւնը , հսկայական monument ներք ճաշած : Բայց կը խնդրեմ , զիրքերու ցանկ պատարասելու ծանծայթիւն խնայեցէք դու : Եւ արդէն , ընթերցողներուս գէ՛մքին վրայ դարձեալ մի արտայայտութիւնը բացատրող զիմած ուռմներ կը կարծեմ նշմարել . « Հին ու նոր » կըսեմ , սակայն իրաւացի է , պիտի հարցուի , այս որակումը՝ իրարմ տասնըհինգ քսան տարի թիւի միջնորմով մը բաժնուած սերունդներուն համար :

Բայց խոստովանեցէք թէ ես չեմ բողբ : Մեր նոր գրականութիւնը երկու դասակարգ ախոյեաններ կը պարտնակէ , որոնք իրենց յաւանդութիւններովը հին կամ նոր կըլլան : Մէկ մասը՝ « Լատառդիկ » , Հիւսօ , Տէմօսթենէս , գրաբար , սկեպտիկ և բնկերք » ին պատարագ մատուցանելու վրայ է , իսկ միւսն ալ « Ռուկոն-Մաքսա » ներք վարդապետն ու աշխարհարարին առջեւ խօսնի կը ծխէ :

Ամենն այս է ահաւասիկ և գոհ էք անշուշտ որ այս խնդրին ծագումը դանկելու համար հնախօսական խաղաղութիւններ ընելու պէտք չունեցանք , և սակայն՝ անոր դոյնութեան մասին ձեր գոհունակութիւնը չեմ կրնար երաշխաւորել :

Մտկարտ

ԿԱՐՈ

ՄԱՐԴԱԾԱՂԻՆ

Մեղրածաղիկն աստղերուն տակ իւր թերթերը կը փակէ , Մեղրանուշ անկողնին մէջ լուսնոյ շողերուն ներքեւ ծաղիկ կեանքին բաժակը կը դոյն : Բնութեան ծաղիկն իւր հեշտանքներն ունեցաւ , մեղուին չրթ ունքն անոր չրթ ունքն անուշտաւ , և թռչնին անոր հրապոյն չրթնա՛ծ՝ անտառին ծառերուն մէջ պահուրտեցաւ , թիթեանին անոր քնեցաւ . բայց հիմա բոլորուն չոյն անոր հոգին կը տառեցնէ , մութ ժողովրդածաղիկն փայլն ու դեղն իւր սեւերուն մէջ փաթած՝ ծիր կաթին կամուրջակն աստղերուն կը հաղորդէ , իրր թէ անոնք քիչ գաղտնիք ունենային , քիչ հրապոյր ըլլար անոնց ամ գոյն ձերմակին մէջ , ուր աշխարհներու տակգծադրման մանրանկար խորհուրդը կը կարգայ մարդ : Մեղրածաղիկն իւր ծաղիկ կեանքն ապրեցաւ , Մեղրանուշ , մարդածաղիկն , ապրեցաւ . այնքան , որքան կ'ապրի չուշանին զեղնորակ փուռոյն միակ հատիկն . սէրն օր մը անոր սրտին քովն անցաւ . թիթեանիկը ծաղիկն կոխոր չի սիրեր , անոր մեծ քոյրը կը սիրէ , աչքերն ըզձանքով լեցուած միւսին համար՝ որուն վաղ պիտի յարի . կանայցի նազանքն իւր գաղտնիքը չգրաւ Անոր պատանեկան դնացքին մէջ . բայց Մեղրածաղիկն իւր ցօղունին վրայ պըշրանքէն թռչեցաւ . Անիկա չգիտցաւ թէ վերն ,

աստղերն իրարու մօտ գիրար կը սիրեն . Մեղրածաղիկն իւր փայլը կորսնցուցած աստեղ թախծալի հեշտանքով կը մխիթարուէր , վասն զի դեղն համակ աստղերուն քով կ'երթար , և Մեղրանուշ այդ ամենքն չէր գիտեր :

Ինչ որ ապրեցաւ Մեղրածաղիկը՝ ծաղկանց մէջ , Մեղրանուշ գայդ չապրեցաւ մարդոց մէջ : Ըսին թէ ծաղիկ պէս խամրեցաւ , բայց իւր դադարին ծաղիկներն աւելի շատ ապրեցան իրմէ . և եթէ բան մը կար որ չմեռաւ անկէ , յիշատակն էր , որ մայրիկին սրտէն չըզնաց օր մը : Մեղրանուշին դադարին Մեղրածաղկանց բոյրն երկու օրէն աւելի չտեւեց . այլ Անոր յիշատակն ամբողջ բնասնիքի մը հետ պիտի ջնջուի : Բանաստեղծին համար ալ այդպէս պիտի չլինէ՞ր այն իտեալ ծաղիկն բոյրը , զոր ամբողջ կեանքին մէջ կը հիւսէ երեւակայութեամբ , և որուն բոյրը գիշեր մը երազին մէջ Անոր անդունքը կը փայտայէ՝ վայրկեական դարձումին հետ ցրուելով , ու անուշ յոյանք՝ մը կը ձգէ Անոր մարմնոյն վրայ . որ ամեն դժուարեք վեր է , և որուն սարսուռն հոգին տակ պիտի անհետի միայն :

ԵԻՏԵՐՊԷ

ՄԱՌՑՈՒՄ ԹԷ ԱՆՊԷՏ

Պարագաները , Ժամանակը , որոնց համար կը հաւատանք թէ մարդուս ճակատագրին վրայ մեծ ազդեցութիւն ունին , ու անոր խորհուրդը , կարողաբոլութիւնը կրնան վայրկեանապէս փոխել , իրադարձել կամ ջնջել , որքան որ շատ անգամ մեր փորձառութեան ուսուցիչները եղած են , յաճախ ալ սակայն ապարդիւն անցած են մեր տկարութեանց ու մեր թուլութեանց պատճառներով :

Մենք , դեռ ամեն բանի մէջ նախնական ժողովուրդ մը՝ կը քալենք , կամ աւելի ճիշդը կը քշուինք ու կը քաշքշուինք այնպիսի ճամբաներէ զորս գծած են մեր պապերը և որոնք հիմա շատ անձուկ են մեզ համար :

Աչքի առջեւ առնենք նախ մեր դըպրոցները :

Ի՞նչ կը սորվեցնեն մեր վարժարաններու մէջ — ինչ որ կը սորվեցնէին 30-40 տարի առաջ , և նոյն այն մեթոտով գրեթէ : Լուսթեամբ անցնինք հանգէսներուն վրայէ որոնք յաճախ ամեն բան են , մինչեւ իսկ մեռելի տուն , գերեզմանոց , գաղտնական հանգէսներ ըլլալէ զատ : Թողունք հիմա աս մասին ունեցած հիմաւթիւննիս , որոնք բուն մեր նպատակէն քիչիկ մը հեռու կը մնան , և որոնց համար երբեմն դրած են այլեւայլ փորձ ու տեղեակ մարդեր :

Երբ կըսենք թէ , ամեն բանի մէջ նախնական ժողովուրդ մըն ենք , հարկ է պարզապէս յայտարարել որ արուեստն ու ստեղծութիւնն ալ մէջն են այդ « ամեն բան » ինքն : Մշակութիւնը ամենէն ողորմելին է :

Հողը հողագործին կապուած է ու երկուքը մէկտեղ մեր կեանքին , և սակայն անփոյթ դանուած ենք դարձեալ այսքան անհրաժեշտ պէտքի մը զարգացումին : Տարի է մը ի վեր ինչեւէր չի գրուեցան օ-

բազմաթիվ էջերուն մէջ՝ Երզրումէն, Քերէն և ուրիշ չըջակայ քաղաքներէն։ Սովորաբար միայն նիւթապէս նեղեց ժողովուրդը, այլ և բարոյապէս, որոնք Փիղիբա-կան անուրանալի քննադատութեամբ ծնունդը յառաջ բերին։

Թերեւս առարկուի մեզ, ի՞նչ կրնա-յինք կամ այժմ իսկ ի՞նչ կրնանք ընել, երբ բնական է պատահարը, անձրեւը կը պակսի և հունձքի նուազութիւնը պատահաբար մը պէս անվարձ կը թողու մեր քրտինքը։

Արդէն մեծ բաղաւորութիւն մըն է որ մենք ժամանակակից եղած ենք անզու-գական Վեհապետի մը՝ Օգոստոսիանոս մեր Կայսեր, որ հայրաբար կը խնամէ իր հը-պատակները և օրը օրին դիւրութիւններ կ'ընծայէ նորանոր աստղաբեկներու մէջ մտնելու, յառաջդիմելու և բարգաւա-ճելու։ Ի՞նչ են երկրագործական պան-քաները։ Անոր անսահման գթութեան, լուսամտութեան արդիւնքը չէ՞ն։

Միայնքնք մեր չանքը Անորինն։

Աշխատասիրութեան սգին կը պակսի մշակին քով, դիւրին միջոցներու՝ ինչպէս մեքենայից ու անոնց օգտակարութեան հաւատքին պակասութիւնն ալ կուգայ լրացնել թշուառութիւնն ու ճակատագ-րային աղէտքը երկրագործին, որով և ամբողջ քաղաքացիին։

Մենք կը փորենք հողը, շատ անգամ, հին, երեւակայական և աղայամիտ հա-ւատքով մը, այն է թէ, գար մեր բրջին ու բահին տակ անանկ խաւ մը, տեղ մը, ուրիշ կարենայինք սկիւ հանել ու հա-րըստանալ. բայց սակին կըցաւ օդնել անցեալ տարուան սովեւեռներուն. երբ անձրեւը կը պակսի, մշակին՝ ինչպէս նա-եւ ամենուս՝ յոյսը կը մնայ միայն Աս-տուծոյ վրայ, ու կը նստինք ձեռքերնիս ծալած։

Այսպիսի պատահարներ, զորս կեանքի կամ գոյութեան վտանգներ կրնանք անուանել, երբէք չեն խրատած զմեզ, և արթնցնելը ալ չունին։ Մեր երկտա-սարդները գպրոցներու մէջ բանաստեղ-ծութեան թմրեցնող քնովը կ'օրորուին, կամ լեզուադիտութեան տենչովը կը մխմխան, և աղաղային պաշտօնի ու գործի մը գլուխը անցնելու փառքը կ'ե-րազեն, և որպէս զի աղէտները կատար-եալ ըլլան ինքնահաւանութիւն, յանձ-նապատասխանութիւն պատենչի մը պէս կը բարձրանան անոնց ուղեքրուն առջեւ ու չեն տեսներ հեռուն՝ ուր մահ ու կեանք, անկում ու բարձրացում կը մրցին իրարու հետ։

Բաւական ժամանակէ ի վեր եւրոպա ու Ամերիկա երկտասարդներ զրկած ենք «բժշկութիւն սովորելու» թերեւս անօ-թութենէ, անուղի պակասութենէ ա-ռաջ գալիք հիւանդութիւնները, որ էն սովորականներն են, դարմանել տալու նախատեսութեամբ մը. վերջերս ալ սկը-սանք զրկել մանկավարժացուներ, կամ բանաստեղծութեան ու գրողութեան

արուեստը մշակել փախաբողներ, որոնց թիւը շատ չէ սակայն առաջիններուն համեմատաբար։

Ի՞նչ կարգի մարդեր պատրաստելու հողը ունեցած ենք, համառօտներ հի-մա. բժիշկ, գրագէտ, գրողիւր ու փառ-տաբան, ու ամենքը այսչափ։ Երկրա-գործ. — օ՛հ, չարածճի անուն, ասի դե-ղացիի, ցած մարդու դուրձ է, ո՞վ պիտի խաղայ հողի, մոխիրի հետ, ո՞վ պիտի վիրաւորէ ձեռքերը փուշերու ու մա-ցառներու մէջ։

Ո՞վ երբէք մտաբերեց ելնել երթալ, կամ գնել զրկել մէկը եւրոպա, ընդու-նակ, ժիւր, ու խոստացող մէկը, անանկ-ները կը պակսէին մեր մէջ, երբեք. քիչ մը կամք, քիչ մըն ալ ջանք ու ամեն բան կը լինար։

Քիչ մը քիչ ծիւնք, քիչ մը քիչ խը-մենք և եթէ կրնանք քիչիկ մըն ալ հա-մեառ հաղուելնք ու աւելցուցածնիս տանք ճիւղիկը ծուռ երկտասարդին, թող եր-թայ, մշակութեան արուեստը մշակէ, հաղադործութիւնը սորվի, թուրքից լայ-նածաւալ տէրութեան հողերը առատ են ու արգաւանդ, թող գայ, թափէ՝ քըր-տինքը անոնց վրայ, ու ա՛լ ոսկի երես պիտի չի տեսնենք այն աստէն. մի կար-ծէք որ բան մը կը պակսի մեր գրականէն, չուայլութենէ զգուշանալ, ու քիչ մըն ալ հաճոյքները չափաւորել կը բաւէ։

Եթէ մտցած էինք այս ճիւղը, յի-շե՛նք ու միայն յիշելով չի բաւականա-նանք. այսօրուքնէ զրկենք մեր տղաք-ներէն դէթ փօր մաս մը եւրոպայի երկ-րագործական վարժարանները. իսկ եթէ գեռ անպէտ նկատողներ կան ասի մեր մէջ, աններելի մեղք մը, ապշութիւն մը չէ՞։ Հաղադործութեան հաղադիտութեան կարեւորութիւնը ուրանալ, կեանքը ու-րանալ, լքանել է զանի։

Պէտքը թող միշտ մեզ միջոցներուն. խրատուի՛նք։

Խ. ՍՄԻՍ

ՔՄԱՅՔՆԵՐ

Զուարթ, հիւանդի կերպով զուարթ երկինք մը։

Սաստիկ ու շուշանի թափանցիկ համրոյ-րով զրկելիւթառն՝ անընդար ամպիկներ որոնց մէջ խաղը, ձերմակ լուսնկայ մը միայն իր դալ-կահար թափիծը կը դնէ։ . . .

Ծփուն թրթուռներու անվերջ մոզութեան մէջ, լուսնի ըտուելու չափ տկար ձայնի շեշտաւորով, հեռուն հաղիւ խորացող մե-լամաղձութիւն մը որ մօտակայ ծառատանի մը տերեւներուն է՝ իր կակուղ ու անուշ ե-րազները կը փթթեցնէ ճակտաւ շուրջ։

Եւ արտում հիացումով կ'ունկնդրեմ այդ հիւանդ ձայնին որ հողիկներ տիրեցնելու հա-մար լարուած է կարծես։

Ծանր ու դուր իթերէն վեր, շատ վեր, ուր Նիւրջապետը ստուերի մը նման բարակ՝ մարմուկ կապոյտ կառի մը վրայ ոսկի ծա-ղիկներ շարած է, ուրիշ ուժով մը կը ցոլայ աստուածային վսեմ Զրաները։

Ու հիմայ թաւային երկնքի մը երեսը ուր լոյսի աժգունող անշարժութիւններ կը նիր-հեն, ուր ամեն մէկ ցոլք հեաքն է լուսածղի կոյս հողիներուն, նայուածքս հիացող ու ան-յաղ կը թռչի՝ Խոսիւմիս միացած, երբ ձայ-ները կը լսեն, մերկ, երազային, թռչտուն, հմայիչ բարի ձայները . . .

Հիմայ օդին մէջ հեւացող, վսեմ, մեղմաղ-ձիկ, թեւաւոր թրթուռ մըն է, նոր ու թափմ, որուն վեհութեան առջեւ կը ցամքին միւս բո-լոր նուազները բնութեան . . . Բնականը Ար-ուեստականին առջեւ կը խոնարհէ իր չը յղկը-ուած, բայց կոյս արձագանքը . . .

Պատուհանի ճիւղ առջեւ, անկիւնաւոր տան մը փայլուն ու լոյսով գետահոսուած մէկ սենեակը աչերուս դէմ ընտանեկան սոսիսառ տեսարան մը կը պարզէ։

Ծաղկահատ աղջիկ մը, մեղկութեան դե-րագոյն լքումին մէջ, կէս մը փռուած է բա-րախուն ու սարսուկոտ լայն դաշնակի մը հպե-ցընելով չըջաղիները իր չինական ոտքերուն։

Ու երբեմն երբ արծաթի ծիծաղը կուգայ թրթուռ անոր ոտքերուն շուշանէ դալիւ-թեան վրայ, երբ վայելքի անուշ ճառա-գայթ մը կուգայ վայրկեան մը հպիլ ա-նոր զգայնիկ սրտին, աղապատրէ մասնէն են որ կը սողան, կը դրկեն, կը համբուրեն դաշնակին դիւթական ստեղծաշար։

Հիմայ, բիւրեղէ երկար Լուսնի մը վեր-ջը, դաշնակն է սրտին ու հողին ընկերը, անոնց հետ սիրող, անոնց հետ տառապող, անոնց հետ մեռնող . . .

Ու մտաներու կնոջական աշխուժութիւն մըն է արագ, բայց անգոր, որ դուրգուրան-քով կը խօսեցնէ անոր նրբաւարտ ձայները։

Եւ մեղմաղձութիւնը, այդ դարձեալ շնորհը, իր փափուկ թափիծը կը հոսեցնէ լոյսերուն մէջէն։

* * *

Անուշ ու հառաչող շեշտերով արտում-թեան սաղնառնքէ մը կարծես վիրաւորուած՝ կուլայ դաշնակը . . .

Խորունկ, երկայն ու աղբրական, իր Լա-ցը որուն ցաւցնող հմայքին վրայ հողիս կը թափառի . . . Սուգի ծաղիկ մը կը փթթեցը-նէ սրտիս մութին մէջ . . .

Անոր իրական Զաւին խորէն Ծորենի ուր-ուանկարն է որ կը ցցուի հիւանդ, սպառած ու սարսուռ։

Երգն է Անոնց որ չը սիրեցին, որոնք Արշա-լոյս մը չհամբուրեցին ու ըզձանոյշ երազ մը չտեսան . . . Երգը մոռցուածներուն, որոնք զուր նայուածք մը մուրացին, անտառներու հմայիչ զովութեանց տակ զուր տաժուռեցան ու անձայն, անխօս, մութին ծաղքերուն տակ լացին . . . — Ծորենի մահուան քայլերը։

Ու կը խորհիմ թէ ինչո՞ւ այդ տալուորտ-կան աղղեցութեան ցնցումը մեր վրայ, ինչո՞ւ այդ ճնշող թափածութիւնը մեր մօին ու մշտ-քին վրայ, երբ զիցանոյշներու փունջ մը կը մրմնջէ, երբ շուշանաղայն նուազներ պղտիկ ու անմեղունակ՝ Սուգը կը շեշտեն օդին մէջ, ու ինչո՞ւ Մտածումին դէպի Մահը թեւածե-լը երբ ձայնը, վարդաղայն կամ մեռելական, կը արտոնեցնէ փափկութիւնը մեղմաղձիկ հո-գիներուն . . .

ՄԵԼՔԱՆ ՈՆՎՈՐԱԿԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏ ՄԸ

Հինգշաբթի, մենարանիս մէջ առանձին, բառարանի փորձ կը նայէի, և դէպ ի խուց՝ վարի պարտադրի ճամբէն՝ թեթեւոտն քայլափոխից ձայն մը նմարեց ականջս։ Ծանշցայ Հրաչեային գաղտնապահ քայլուածքն։ Աճառեան իւր վազեմի գառառուուն եկաւ տեսնել միշտ նոյն երկչոտ կամ երկիւղած քայլուածքով, զի մի՛ դուցէ խառնէ նորա մենատան ու մենահոգւոյն խորհրդապղծ լուծիւնն։ Եկաւ մերթ՝ զի՛ս տեսնել, մերթ՝ փոխ տուած, դրբերս ինձ վերադարձնել, և մերթ՝ հարցափրկել Հայերէն մայր բառարանն (1), որուն պէտք ունենալով միշտ ֆուստաճայ բառազընթիւ համար՝ զոր կը յօրինէի՝ չէի կրնար հեռու տեղ փոխ տալ զայն։

Հինգշաբթի մեծ ծրարով մը բեռնաւորեալ եկաւ Հրաչեան։ — Երբ Գառնիւղն առ յաւէտ թողլու վերջնական որոշումս յայտնելուս վրայ՝ «ձերմակ աղջիկն» իր քով ունեցած զրբերուս ծրարն ինձ յղեց, անհուն անբացատրելի եղաւ տրտմութիւնս՝ որպէս թէ՛ զագահս ըլլար որ ինձ կը զրկուէր։ — Հինգշաբթի աւուր յազումս տարբեր էր անշուշտ տան մըն էր, բարեկամ մըն էր, որ պիտի հեռանար մայրաքաղաքէս, անքնդմիջական խանդաղատանքէս։ Որովհետեւ հասնատ ու ծանրաբարոյ պատանի մ'էր Հրաչեայ՝ նուիրեալ ուսման, որովհետեւ իմ աշակերտացս մէջէն՝ Սարգիս Մինասեանին հետ՝ ամենէն աւելի զիս փնտռեց իմ հոգեկան լքման օրերուս մէջ, պարզօրէն խօսելով՝ չա՛տ տրամեցայ, երբ ծրարը ձեռքը ներս մտաւ մենարանէս։

Հրաչեայ Աճառեան Ազգային Կեդրոնական Վարժարանին անցեալ (1893) ամի չրջանաւարտներէն է. և Սանատարեան զըզրոցին գրաբար և աշխարհաբար լեզուաց ուսուցիչ կարգուած է, որպէս ծանուցուեցաւ։ Կրթատու Վարժարանին վիպականէն զատ, հազիւ չրջանաւարտ բարձրագոյն կրթական հաստատութեան մը մէջ այնքան կարեւոր ճիւղի մը գառախօսութեան համար ստացած հրաւերէն՝ Հրաչեայ Աճառեանի կարողութեան վրայ բաւականէն աւելի կը խօսի։ Բայց իր մտաց մշակութեան վրայ ամենէն ճշգրիտ գաղափարը չ'պիտի տար միմայն ցանկն ա՛յն դրբեանց, զորս հինգշաբթի վերադարձուց ինձ Աճառեան, նուիրական մատեաններ՝ իր թափած աչքի լուսով—կրնայ բուսիլ—կրկին նուիրականացեալ։ Աւատիկ իմ նախկին սանիս կարդացած գրքերը — «Հեղ կատանի գրական գարաշրջանք» Թ. Նէվի, «Յիշատակարանք Արեւելագիտաց համազգային վեհաժողովոյն», Էմիլ Պիւռնուէրի «Սանտիքերականութիւն», Սալմոն Ռէյնալի «Դատական բանասիրութիւնն» քստ նորագոյն լեզուաբանական աշխատութեանց։ Սուրբ գրքերս — որպէս Հոմերոս — մարդու չէի տուած ցարդ. խելքի տկարութիւն կամ սրտի զօրութիւն համարուի, այդ կրկնակի թանկագին գրքերուս պատճառաւ ա՛լ արտագիշերել չեմ ուզեր՝ որպէս զուն ուրեք բրած եմ ի սկզբանէ սմար։ Սիրայօժար՝ սակայն՝ զանոնք գրքատունէս հանելու զոհութիւնն յանձն տուի — որպէս և Ռէյն-Վետան ալ տուած էի յառաջագոյն, — որովհետեւ՝ իրբեւ զլուխ և իրբեւ սիրտ՝ մեծ ա-

պագայ կը գուշակէի Կեդրոնականին այդ կուշեցեալ աշակերտին համար։

Աչքս արտասուածոր հետեւեցաւ իրեն հինգշաբթի, դեռ կը հետեւի ու պիտի հետեւի մինչեւ որ «տեղիկն հասնի»։ որպէս պիտի ըսէր իր բարի մայրիկն՝ ընտանեկան խանդաղատական մանրաբարբառ ա՛յն լեզուով՝ որով կը խօսին կը սրտախօսեն մայրերն։ Առողջութիւնն է միայն Հրաչեային մաղթածըս. ուրիշ ամեն բան ունի՛ յառաջանալու մեծանալու համար։ Բարձր հոգի վրայ ու բարձր հովանիի ներքեւ եղող այդ Սանատարեան յարկին մէջ՝ իր ուսուցչական և առանձին բանասիրական աշխատութիւններէն դուրս՝ նորէն թափ առնու թերեւս Հրաչեային երեւակայութիւնն, և մեզ ինքնատուրքերով ուսման յոյժ կարգաւ, — քանզի բանաստեղծ ա՛լ է Աճառեան։ Իրմէն 8-10 ուսանաւորներ միայն սրբագրած եմ Կեդրոնական Վարժարանին մէջ. այնուհետեւ անըստ զիւր բանաստեղծութիւններ արտադրեց, որպէս վիպակ և ուսումնասիրութիւններ։

Եւ՝ հակառակ առանձին՝ խօսքին տեղ զիւրն է որ պիտի թուչի ու գայ մեզի։

Ե՛. Ի՛. Ե՛.

Պարտիզակի աղղ. վարժարանին ու չիմացոյն աշակերտներէն Պ. Յովհաննէս Մ. Մարեան, որ իր պղտիկ հասակին մէջ բոլոր ոյժը ուսման նուիրած՝ շատ բաներ կը խոստանայ ապագային, հետեւեալը զրկած է մեզ, թարգմանելով դպրոցական պարապուրդի միջոցին։ Սիրով կը հրատարակէր զայն, ոչ միայն զինքը քաջալերելու՝ այլեւ, իրբեւ գիտական յօդուած, արժանիքէ զուրկ չըլլալուն համար։

ԻՒՂԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Ժ. Բ. զարուն վերջերը կարեւոր գիւտ մը կուգար նոր փայլ մը տալ զեղարուեստական ճիւղին։ Ինչպէս տաղաբութիւնը՝ իմացական զարգացումին և կողմնացոյցը նաւարկութեան արուեստին, նոյնպէս այս նոր գիւտն ալ, իւզանկարչութիւնը, զոր 1410ին գտած էր Ժան Վանէյք անուն Ֆլանտրացի մը, աւելի ծանօթ Ժան սը Պրուֆ անունով, նոր զարկ մը կու տար նկարչութեան։ Գիւտը, քիչ ժամանակի մէջ սկսաւ տարածուիլ ամեն կողմ, Անթոնիս Եւր. Միլոն անուն Սիկկիացին, առաջին անգամ ըլլալով, Ֆլանտրա գրեց և այդ ոսկի տաղարանն ձեռքն անցուցած Խալիս գարձաւ։ Գանի մը տարի ետք՝ Անթոնի տէլ Գառնիւղի սորվեցաւ այդ արուեստը և Ֆիօրենցաի մէջ 1478ին իշխանութեան հրամանով իւզանկի նկարեց պատկեր մը, որ հիացում պատճառեց քաղաքակիցներուն՝ իր ներդաշնակ և փայլուն գոյնին համար։

Այս համբաւաւոր արուեստագէտը չի կըրցաւ սակայն վայելել երկար տան իր փառքը, որ միեւնոյն տան սկսած էր նոր թուական մը բանալ խաղական նկարչութեան։ Իր աշխատանքին մէջ ինչպէս մահուան անկողինը, զոր կը չրջագոտէին աշակերտներն ու բարեկամները։

Հոգեկան վշտերու՝ ներքին, սոսկալի յուզում մը, որ սակայն երկտաարդ հասակի մէջ, նախանձելի փառքի մը գաղաթնակալը հատած պահուն՝ մահուան անողոր ուրուա-

կանը տեսած ըլլալէն յառաջ չէր գար, պաղ քրտինքի մը հետ անսովոր այլայլութիւն մը կը դնէր հիւանդին կծկուած, դալկահար դէմքին վրայ, զոր Գառնիւղի ի զուր կը ձգէր խեղդել։ Խղճմտանքը իր բոլոր ծանրութեամբ կը ճնշէր այդ ուժասպառ մարմինը՝ կարծես դժողքի մը հուրը կար անոր հոգիին ու երակներուն մէջ։

Այս ճգնաժամի պահուն՝ հիւանդը ձեռքի շարժում մը բրաւ յանկարծ, որ ջերմեւանդ լուծիւն մը յառաջ բերաւ իր շուրջը. խօսիլ կուզէր, ու ամենքը կը վախային որ չըլլայ թէ անաւարտ մնայ հիւանդկախին կոտիւր։

Ու խեղդուկ ձայն մը, որ կոկորդը պատը տակը կը սպառնար և հեծկաւքով կ'ընդհատուէր, բացաւ անոր պրկուած բերանը. «Սիկկիացի Անթոնիս երբ իւզանկարչութեան գաղտնիքը Ֆլանտրացի Խալիս բերաւ, կ'ըսէր այդ ձայնի թափիթ փառքը, Դոմինիկին հաղորդեց...» այս անունը ուժգնապէս ցնցեց ներկաները, ամենքն ալ կը ճանչնային Վենետիկցի յուսալից, երկտաարդ այդ նկարիչը, որ երկար ժամանակի մը ի վեր աներեւոյթ եղած էր յանկարծ, առանց որչա՛հ ետք մը ձգելու իր ետեւէն. «Դոմինիկ, Ֆիօրենցա եկաւ, յարեց մահամերձը, ևս հիւրընկալեցի զայն, իմ բարեկամս եղաւ, ինձի յանձնեց իր արուեստին գաղտնիքը, ու ես... ա՛հ... ըսպատեցի զայն»։

Գառնիւղի հոգին փչած էր այս անակընդարձ խոստովանութեանն հետ։

ԾԱՂԻԿԻ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

ՎԱՆԵՐԱՅՈՒՄԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԻԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Կայսերական Իրաւէ մը վաւերացուցած ըլլալով Դիմաքսեան Տ. Հմայեակ Սրբազանի Պաշտոյ Պատր. Տեղապահութեան պաշտօնը, Դատական և Կրօնական գործոց նախարարութեան կողմէ յատուկ պաշտօնագրով մը երկուշաբթի օր այս վաւերացումը հաղորդուեցաւ Ն. Գերապատուութեան։

Խառն ժողովոյ կողմէ կարգ եալ պատգամաւորութիւն մը՝ զոր կը կազմէին Պատր. Փոխանորդ Տ. Գաբրիէլ Ծ. Վ. Նիվահիրճեան, Տ. Գաբրիէլ Ծ. Վ. Թաթարեան, Տիգրան Էֆ. Եռասփեան և Տիգրան Էֆ. Բարաղամեան, իրենց հետ ունենալով Պատրիարքարանի գործակատար Աբրահամ Էֆ. Ֆրէնկեանն, երեքշաբթի կէս օրէն ետքը Ենի-Գարու երթալով Տեղապահ Սրբազանը Պատրիարքարան հրաւիրեցին Ն. Գերապատուութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ ընկերացաւ անոնց, զնաց Մայր եկեղեցի ուր աղօթելէ վերջ եկաւ Պատրիարքարան։ Սրբազանը ընդունուեցաւ նախ Մայր եկեղեցւոյ քահանայից գաւառն և Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան կողմէ։ Պատրիարքարանի վերի սրահին մէջ կը գտնուէին Կրօնական Ժողովոյ ատենապետ Տ. Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Յովհաննէսեան և Խառն Ժո-

(1) Ստուգարանական բառարանի մը համար՝ որուն ձեւնարկած էր։

զովոյ միւս անգամները : Յովհաննէսեան արքեպիսկոպոսն ընդունելով Տեղապահ Սրբազանը , շնորհաւորեց նորա պաշտօնը . ն . Գերապատուութիւնը պատասխանեց հակիրճ բանախօսութեամբ մը շնորհա- կալութիւն յայտնելով :

Ապա , Քաղ . Ժողովէն Յովհաննէս Էֆ . Թորոսեան կարգաց եպարքոսական Պաշ- րուածութիւն , որ կ'ըսէր թէ՛ Աշըքեան Տ . Խորէն եպիսկոպոսի հրաժարականն ըն- դունաւած ըլլալով՝ Կոյս Իրատէ մը հրա- մայած էր Պատր . Տեղապահ ընտրու- թիւն կատարել . Խառն Ժողովն կատա- րած ըլլալով այդ ընտրութիւնը Տ . Հմայ- եակ եպիսկոպոսի պաշտօնը կը վաւերա- նայ Կոյս . Իրատէով : Կարգացուեցաւ նա- եւ Դատական և Կրօնական գործոց նա- խարարութեան կողմանէ եկած պաշտօ- նադիրն , որով վերջը ներկայք շնորհա- ւորեցին Հմայեակ Սրբազանի պաշտօնը : Այս պաշտօնադրելու ընթերցումէն ետ- քը Բարձրաշնորհ Տեղապահը , համառօտ բանախօսութեամբ մը շերտագին բարե- մտովութիւններ բրաւ վառն արեւշա- տութեան վեհ . Սուլթանին :

Տեղապահ Սրբազանը չորեքշաբթի օր ընկերակցութեամբ Գրէնկեան Արքահամ- էֆ . Ի Կոյս . Պալատ երթալով ընդուն- ուեցաւ առաջին սենեկապետ Հաճի Ալի պէյի կողմէ և իր երախտագիտական զգացումները յայտնելով շերտագին բա- րեմտովութիւններ բրաւ վառն թանկա- գին կենաց ն . Կ . Վեհափառութեան :

Տ . Հմայեակ Սրբազան հինգշաբթի օրն ալ Բ . Դուռը և Դատական գործոց պաշտօնատանն երթալով այցելեց նա- խարարներուն :

Պատր . Տեղապահ Տ . Հմայեակ Սրբազանի հրաւերին վրայ՝ Տ . Գրիգորիս Յովհաննէսեան և Տ . Սիմէոն Աէֆեքեան արքեպիսկոպոսներն ու Տ . Մատթէոս Խլմիլլեան և Տ . Գրիգորիս Ալեքսանդրեան եպիսկոպոսներն հինգշաբթի օր Պատրի- արքարան երթալով տեսակցութիւն մը ունեցան ն . Գերապատուութեան հետ :

Երէկ , Օգոստ . Կոյսեր գահակա- լութեան տարեգարձին առթիւ , Պատր . Տեղապահ Ս . Հօր նախագահութեամբ , Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր բա- րեմտովութիւններ եղան վառն երկա- րութեան թանկագին կենաց վեհ . Սուլ- թանին :

Երեսուցեմի Պատր . փոխանորդ Տ . Սիմէոն Արքեպիսկոպոս և իւր օգնականը՝ Տ . Գէորգ Ծ . Վ . Երէկեան երեքշաբթի իրիկուն Պատրիարքարան երթալով շնոր- հաւորեցին Տեղապահ Սրբազանի պաշ- տօնը :

Էպիսկոպոս Կոյս Ս . Մեհրապ եպիսկոպոս ճամբայ ելած է Մայրարա- գարս գալու համար :

Տ . Ներսէս Վ . Ասլանեան քիչ օրէն Խլմիլլի կողմէ արի իր պաշտօնին զլուրն անցնելու :

Ինչպէս ամեն տարի , նոյնպէս և այս տարի Ս . Աստուածածնայ տօնին առթիւ Չաթալ խանի Էլէրէկի և Ֆէ-

նէսէյի կօշիկաւոր արհեստաւորներուն ննջեցելոց հոգւոյն համար Տ . Արքահամ- էպիս . Մամիկոնեան պատարագ մատուց Ս . Փրկչի մատրան մէջ :

Պատրիարքարանի կրօնական գիւա- նապետի օգնական Տ . Իգնատիոս Վ . Շի- շէճեան օր անցեալները կաթուածահար եղած էր , սկսած է ապարիւնիլ :

Գոնեայի գաւառական թերթին նայե- լով՝ տեղւոյն Իտալիի Ժողովին որոշմամբ քաղքէն դուրս տեղ մը արտած է Հայոց գե- րեզմանատան համար : Այս առթիւ Գոնեայի եկեղեցեաց մէջ բարեմտովութիւններ եղել են վառն կենաց վեհ . Սուլթանին :

Յաւօք արտի կը ծանուցանենք թէ , Կոյս . քաղաքային և գիւղական բժշկական վար- ժարանոց ուսուցիչներէն գնդապետ Տոք . Յովհաննէս պէյ Թապիպեան օր վերջերս Ս . Փրկչի Ազգ . Հիւանդանոցի խնամակալութեան ալ անդամ ընտրուած և անձնական տկարու- թեան պատճառով հրաժարած էր քիչ ժամա- նակ վերջ , երկուշաբթի օր հոգին աւանդեց իր Բանկալթի բնակարանին մէջ : Հանգուց- եալը 45 տարեկան էր և մեծ համակրութիւն կը վայելէր :

Քանի մը բարեկեր անձնաւորութիւններ հանգուցեալ Բարեկէֆ . Սուլթանեանի յուզարկութեամբ առթիւ՝ փոխան ծագիւ- փունջի 6 Օսմ . ոսկի նուիրած էն Ս . Փրկչի Հիւանդանոցին :

Պարտիզակի Ներսէս-Շուշանեան ազգ . վարժարանին ամալլըձի քննու- թիւնը աւարտել են յուլիս 10ին , այս թուականէն երկու օր առաջ նախապատ- լատական կարգերը գեղեցիկ կատարներ արտասանել , բարձրագոյն կարգերը ի- րենց Հայերէն , Թուրքերէն և Ֆրանսե- րէն շարադրութիւնները կարգացել և աղջիկները ձեւադիտութեան յաջող քննութիւն մը անցուցել են :

Վարժարանին ուսմանց գործնական ուղղութիւն մըն է որոշուած և կարեւո- րագոյն գասեր աւանդուած են աշակեր- տաց՝ մանաւանդ առաջնաբանութեան , քաղաքային կրթութեան և անտեսողի- տութեան վրայ , որոց պէտքը դժբաղ- դարար անտես կ'առնուի նոյն իսկ Մայ- րաքաղաքի ազգ . վարժարաններուն մէջ : Վարժարանը աղջիկն ընծայած է այս տա- րի չորս շրջանաւարտներ . Յովհ . Բարա- դամեան , Կարապետ Ղարաբեան , Կարա- պետ Կարապետեան և Հայրապետ Քա- ջօլեան : Միևսու էֆ . Ծալեան , վարժա- րանին արդիւնաշատ տեսուչը , որ , ինչ- պէս ծանուցիւնը նախապէս , բարոյութե- անութեան գործնութեամբ մը հաստատուած էր կիրակի օրերը , իր վերջին գալը ուղղել է , յուլիս 10ին , մանաւորապէս շրջա- նաւարտից՝ պարզելով անոնց թէ՛ « ի՞նչ պէտք է ըլլայ իրենց ուղղութիւնը կեան- քի մէջ » :

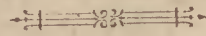
Վերամուտի առաջին օրը , կատար- տել է նիշերու ընթերցման և վկայակա- նաց լաշխման հանդէսը՝ այնքան պարզ , որքան պէտք է ըլլայ գիւղական վարժա- րանի մը մէջ :

Վարժարանին բարեկարգ վիճակը ի- լին քաջած է 12ի չափ աշակերտներ՝ վի-

ճակին այլեւայլ կողմերէն՝ հակառակ գի- շերթիկ չունենալուն . կը յուսանք որ այդ թիւը եռապատիկ , քառապատիկ եթէ վարժարանը գիշերօթիկ մը պատ- րաստէ , մանաւանդ եթէ շարունակէ այդ բարեկարգ վիճակը , որուն մասին մենք աննպաստ կարծիք մը ունենալու պատ- ճառ մը չունինք :

Պանարմայէն աղէկ լուրեր կը հաս- նին մեզ : Տեղւոյն եկեղեցիին օր երկար տարիներէ ի վեր վրած վիշխած վիճակի մը մէջ կը մնար , շնորհիւ Պատր . փոխա- նորդ Տ . Յովնէփ Ծ . Վ . Այլազեանի անդուլ ջանքերուն՝ բարոյական վերաշին- ուեցաւ գեղեցկապէս : Ս . Աստուածած- նայ վերափոխման օրը օժման փառաւոր հանդէս մը կատարեց Գեր . Հայր Սուր- րը՝ ի ներկայութեան անտալար բաղմու- թեան մը , որ յատկապէս այդ հանդէ- սին համար եկած էին վիճակին զանա- զան կողմերէն : Այս առթիւ ազգու և խնամատանց քարոզ մըն ալ տուաւ Պատր . փոխանորդը , որուն մէջ յայտնեց թէ մը- տադիր է ի մօտոյ ձեռնարկել աղջկանց վարժարանի շինութեան , որուն ծախքը տարի է մը ի վեր կը շարունակէ հայթայ- թել այլեւայլ միջոցներով . քարոզը ա- լարտեց բարեմտովութեամբ վառն ա- րեւշատութեան Օգոստ . մեր Վեհապե- տին : Յորդոր կարգաց , կոչում բրաւ նա- եւ Պանարմայի Ժողովրդեան կրթատիրա- կան ողւոյն , որ , ինչպէս չի խնայեց իր գրամը եկեղեցւոյ շինութեան համար , չի խնայէ նաեւ անոր չափ կարեւոր եղող կրթական յարկին համար :

Բերայի կրթական խնամակալու- թեան հսկողութեան ներքեւ Յակոբ Բագ- րատունի էֆ . Ի հաստատուած առեւտրա- կան գիտութեանց Կիրանիօրեայ վարժա- րանի անդրանիկ շրջանաւարտից վկայա- կանները բաշխուեցան անպեալ կիրակի 17 երիտասարդներու , որոնք իրենց քնն- նութիւններն անցուցած էին մայիս 15ին :

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Երեքշաբթի օր Իտալական նոր գետան Պ . Գաղապանի իր հետեւորդներուն հետ Կոյս . Պարապ գնաց յանձնարարողները մատուցա- նելու , և արժանացաւ վեհ . Սուլթանին ներ- կայանալու պատուոյն : Դեպքանը յետոյ գնաց Բ . Դուռը և այցելութիւն տուաւ Մեծ-Եպար- քոսին և Արապքին գործոց նախարարին :

Աւազի մէջ հրդեհ ծագելով 2500 տուն , չուկան և կապերի միջեւ քանդակներն ու « աւղ- կեան » ներք , որոնք բնակիչներու ապրուստի աղբիւր կը կազմէին , այրել են : Քէօմաճ- եայի կառավարչութիւնը հրաման տուեցած է 1000 վրան գրկել հան :

Նախարգ Մեծ-Եպարքոս Սայիտ և Քեա- միլ փաշաներու ամառականները 30,000 զրէ- 40,000 զրէ Ի բարձրացուել է կրտէ « Մօնի- դէօս » :

Շիդակոյի ցուցահանդէսին յանձնա- խումբը պատուոյ վկայականներ զրկած է 18

Օտմանցի վաճառականներու և արհեստագործներու որոնց ասորանքները դնահատուած են ցուցահանդէսի դատարաններուն կողմէ :

—Օվաճաբ դատարանի (Խարբերքի վիճակ) Թօրուղը Աշխրէթէն Ֆէրհատ Օղլու աւագանի որ իր 6 բնակիչներով գիշեր ատեն Խառա գիւղէն 17 եղ յափշտակած սկսեր էր վախճիլ Տէրաթի կողմերը , Օղին լերան վրայ կը հանդիպի չըջուն պինտորներու տեղակալ Թահսին Էֆի խմբին և ժամու մը չափ տեւող կտիւէ մը ետքը , աւագանիները կը ստիպուին վախճիլ յափշտակուած անասուններէն զատ հրացան մը և սուր մը ձգելով հոն :

—Հալքաղբի երկրադործական վարժարանին մէջ՝ Հիւսէյին անուն սպա աւորի մը ոտքը՝ բանալ մեքենայի մը մէջ բռնուելու և ինքզինքը ազատել փորձած ատեն ձեռքն ալ նոյն վտանգին ենթարկուելով Զաիֆախուէր են : Խեղճ մարդը յաջորդ օրը մեռեր է սուած վերքերէն :

—Ոստիկանութեան նախարարութեան կողմէն անուանց ցանկի մը համաձայն Դատական գործոց նախարարութիւնը Վեհ Կայսերի գահակալութեան տարեգարծին առթիւ 68 բանադրեալներ , հրամայեց ազատ արձակել որոնք իրենց պատժոյն երկու երրորդ մասը աւարտած էին :

—Թէրանէի մէջ շինուած և վերանորոգուած վեց մարտանուէրը հինգ շաբթի օր ծովը լծեցուցին :

—Վեհ , Սուլթանը հրամայած է որ Բ Դրան մէջ ալ փոխադրուած իւր անուան մը հաստատուի , ինչպէս եղած է Սպարապետութեան Դրան մէջ , քաղաքային պաշտօնատարներուն թեթեւ տակաւով ստակ փոխ տալու համար : Մնասեկին հաստատութեան հարկ ետեւծին գրամաղլու իր Անձնական ասիէն շնորհած է Ն . Կ . Վեհախառութիւնը :

ԱՐՏԱՔԻՆ

Չինու և ճարտնի պատերազմը կը շարունակուի : Ճարտնի միշտ զինուոր գրկելու վրայ է Գորէա և հիմա 50000 էն աւելի զինուոր ունի հոն : Ճարտնի մէջ՝ իրարու յաջորդող յաղթութիւններու լուրերը՝ մեծ խանդ մը յառաջ բերած են մամուլին ու հասարակութեան մէջ : Ճարտն , միշտ կը գործէ , մինչդեռ Չին , անոր մէկ տկար կողմը ձեռք ձգելու կը ճգնի ու երկու կայսրութեանց մէջ ալ պատերազմական պատրաստութիւնները գազանի կը մնան : Պատերազմին ելքը թէեւ հիմակու հիմա չորոշուի , բայց գէպերը այնպէս կը ցուցնեն թէ Ճարտն ծովու վրայ միշտ պիտի յաղթէ և ցամաքի վրայ պիտի նահանջէ : Չինու մէջ մարտիկի կուսակալը ահագին գումարներ կը խոտառայ ճարտնական մարտանու մը ընկողմովին կամ ճարտնական տեղակալ մը , զինուոր մը սպաննողին : Չինական նաւատորմը , կ'ըսէ Եագօհանայէն օգտատու 5 թուականով եկած լուր մը , տակաւին չէ երեւցած և տփեա մինչեւ որ երեւան ելնէ , ճարտնական զինուորները Գորէայի հիւսիսային կողմի ճամբաները փակելով չի պիտի թողուն չինական զօրքերուն Գորէա մանկը : Բայց վերջերս եկած լուրերը կ'ըսեն թէ անցեալ շաբթու ճարտնական նաւատորմին մէկ մասը՝ Չինու 8 մարտանուէրէ բաղկացած մէկ նաւատորմին

հանդիպած և ասոր Վէյ-Հայ-Վէյի նաւահանգիստը ապստամբած ըլլալը տեսած է : Ճարտնական զինուորները Սէուլ և Շէմսուլլօ քաղաքներուն մէջ լեցուած և Չինական ճարտաներու ամենէն կարեւորագոյններէն մին ձեռք անցուցած են : Ճարտն՝ եւրոպական բանակներու հետ միմուռ ահագին բանակ մը ունենալէ զատ հեռագիր , փոխադրական միջոցներ , հիւանդանոց և կամուրջներ պատրաստելու ամեն գործիքներն ու գիւրութիւններն ունի : Միւս կողմանէ Չինական բանակը , հակառակ թուով գերազանցելուն , այս առաւելութիւններէն զուրկ է , և որչափ որ քանի մը եւրոպացի հրամանատարներ ալ ունի , բայց և այնպէս ատենք ալ անճարակ մարդիկներ են :

Կրտսի թէ ճարտնի կայսրութիւնը նաւագաղբի , Թաքիի և Եագօհանայէ նաւահանգիստներու բերանները թորկիներ գրած է : Շանկայի մէջ կը կարծուի թէ Ռուսիա և Ֆրանսա ճարտնի հետ համաձայնելու վրայ ըլլալուն՝ Անգլիա և Գերմանիա ալ Չինու կողմը պիտի բռնեն : Պաշտօնապէս կը հաղորդուի նաեւ թէ , Գորէայի թագաւորը ինքզինքը անկախ հռչակելով Չինու հետ ունեցած բոլոր գաղնադրութիւնները ջնջել , և Գորէայի հիւսիսային կողմը , Խիւզանի նաւահանգստին մէջ գտնուող Չինացի գործերը վնասելու համար ճարտնի օգնութիւնը խնդրել է : Գորէայի ջուրերը երթալու համար ճամբայ ելնող երեք գերմանական գրահաւորներէն զատ՝ ուրիշ մէն ալ հրաման ստացած է ծայրագոյն տարեկը երթալու :

Եւրոպական այն Պետութիւնները՝ որոնք Խաղաղական ուղիներով մէջ մասնաւոր շահեր ունին պաշտպանելու և որոնք չեզոք գլխը մը պահելով մէկտեղ , ուշադիր կը դիտեն այս երկու պետութեանց մէջ ծագած պատերազմին ընթացքը , կ'երեւի թէ հաւաքական միջամտութեան մը պէտքը պիտի տեսնեն վերջապէս : Չինաստանի խաղաղական դիտանք , կըսէ հեռագրական լուր մը , իր պաշտօնակիցներուն յանձնարարութեամբ գաղեր է Չինաց բանակին կեդրոնաւորը , որպէս զի կարելի եղած միջոցները ի գործ դնէ պատերազմի շարունակութեան վերջ մը տալու համար : Հաշտութեան վերահաստատումը բոլոր կը թընուի ստիպին : Ճարտն յայտարարելով թէ ինք բնաւ մտադիր չէ Գորէան իր կայսրութեան կցելու , կը պահանջէ որ անկախ ըլլայ այդ թերակղզին և այս անկախութիւնը ճանցողի նոյն խալ Չինաստանէն . մինչդեռ այս վերջինը կը պնդէ իր գերիշխանութեան և իրաւունքներուն վրայ , ու կը պահանջէ որ ամենէն տաւջ ճարտն ճանչնայ այդ իրաւունքները : Իրաց այս փնտրելի մէջ կը կարծուի թէ սեւէ օտար միջամտութիւն անօգուտ պիտի մնայ՝ մինչեւ որ մեծ ճակատամարտ մը տեղի չունենայ :

ՆԱԽԱԿԱՏՈՒՓ «ԾԱՂԻԿ»Ի

Պարտիզակ , Յ . Մ . Ծ . — Շատ աղէկ ըրած էք ձեր պարապուրդի ժամերը տառնկ շահեկան բաներու յառկայներով , զրկեցէք ձեր միւս թարգմանութիւններն ալ :
Մ . Գ . Ծ . — Ղրկուած միանուէրէն զրքերուն համար 38 զրէ կը պարտիք :

Իսկէ՛՛ , Ս . Բ . — Անցեալ շաբթու նամակ մը զրկած էի , հասա՞ւ թէ ոչ . պատասխան մը անհրաժեշտ է :

Պաշտատ , Յ . Խ . Ս . — Ինչպէս արդէն ծանուցինք նոր «Ծաղիկ»ի հրատարակութիւնը բնաւ առնչութիւն չունի հինին հետ . եթէ կ'ուզէք որ մեր նոր շրջանի թիւերը զըրկենք ձեզ , հաճեցէք անյատալ զրկել տարեկան բաժնեգիրն :

Աղեքսանդրիա , Ա . Ն . — Ձեր երկու յօդուածները չը պիտի կրնանք հրատարակել , այլեւայլ պատճառներով . կրնաք զրկել մեզ ուրիշ յօդուածներ որ աւելի յարմար ըլլան մեր թերթին ուղղութեան այս տեսակ դրութիւններ սլորով պիտի հրատարակուին , մանաւանդ որ վարժ գրիչ մը ունիք : «Ծաղիկ»ը առաջին թիւէն զրկուած է ձեզ , հաճեցէք զըրկել բաժնեգիրն :

Ուրֆա , Գ . Մ . — Ձեզմէ նամակ չառինք կը սպասենք : . . .

Բալու , Յ . Թ . — Շնորհակալ ենք այն աջակցութեան համար զոր խոստացած էք չը զընալ «Ծաղիկ»ի մասին : Ձեր ցցուցած անձնաւորութեանց զրկած ենք մեր թերթին ներկայ թիւը՝ տպուած նամակներով : «Խաղիկ»ի փիւնուն»ի Ա . տարին 15 զրէ է : զրկեցէք այն ձեռագիրը զոր յիշած էք ձեր նամակին մէջ , կը հրատարակենք եթէ մեր թերթին ուղղութեան յարմար գտնուի :

Խարբերք , Ռ . Չ . — Նոյն շնորհակալութիւնը ձեզի ալ : Մեր թերթը , ինչպէս յառաջարանին մէջ ալ բաժնեկնք , ինքնահաւան չը պիտի ըլլայ , և սիրով պիտի ընդունի ամեն անաչառ զխաղութիւն : «Ծաղիկ»ը Ա . թիւէն զրկուած է ձեր ցցուցած հասցէներուն . նմանապէս «Խաղիկ»ի փիւնուն»ի Բ . տարին : Ղրկուած յօդուածը չի կրնար հրատարակուիլ մեր կամքէն անկախ պատճառներով : Գ . էֆի աղղը պիտի գրուի գալ շաբթուան «Ծաղիկ»ի մէջ :

ԱՐՏԱՔԻՆ

1908	1909	1910	1911	1912
100	100	100	100	100
100	100	100	100	100
100	100	100	100	100
100	100	100	100	100

Մեծիտիյէ	89 30
Փաւորդ մեծիտ	87 21
Մանր մեծիտ	51 15
Մեթալիք	110 11
Գանալիտէ	561

Մանկթ թղթադրատ 8 30

Ն Ո Ր Գ Ր Ի Բ Ե Ր

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՄԲԱՏ ԴԱԽԹԵԱՆԻ

112 մեծագիր էջէ բաղկացած այս դասագիրքը դիւրագոյն կերպով կ'աւանդէ արդի հայերէնի հիմնական կանոնները: Ամէն էջի հանդէպ դրուած են ճոխ ու բազմազան հրահանգներ, և աշակերտը դէմ առ դէմ տեսնելով «տեսական»ն ու «գործնական»ը, մէկ ակնարկով կ'ըմբռնէ դասը: Այս դրութիւնն իր շատ պարզ, շատ բնական և նոյն իսկ հաճոյսի հանգամանքով, անկասկած պիտի գտնէ ջերմագոյն ընդունելութիւնն որուն արժանացած է արդէն Հեղինակին «Տարրական Քերականութիւն»:

Գրքին սկիզբը մանրամասնօրէն բացատրուած է դասաւանդման եղանակը զոր ջերմապէս կը յանձնարարենք Պատ. Դասատուաց ուղարկութեան:

Հեղինակին հասցէն է:

ՍՄԲԱՏ ԴԱԽԹԵԱՆ, Գաղապէր խան.

Պահճէ-գալու Կ. Պոլիս: Գրքին գինն է 3 դահեկան արծաթ:

ՆՈՒԱՐԻ. — Հետաքրքրական գրչորիկ վէպ մըն է ամեն անհատի ընթերցման արժանի:

Գրեց Գրիգոր Սարափեան. գին 5 զր. Կեդրոնատեղի, Պ. Պալինց գրատուն:

ԱՍՏՂ ԲԵԹԼԷՀԵՄԻ

կամ

ՍԿՋԲՈՒՆԻ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Գրեց Մ. Գոչունեան

Կեդրոնատեղին է Պալինց գրատունը: Գին 2 զր. փոխանակ 5 զր.:

ԱՐՈՒԵՍ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Ուսանելի 10 օրէն

Յօրինեց

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱՐԱՐԵԱՆ

Գին 2 զր.

Լ. Ե. ԹԱԻՖԻ ԱՍԱՐ

ԿԱՄ

ԳԵՂԵՅԻ Կ ԳՐՈՒԱԾՔ

Մասն Ա. տարրական դասընթացը

Յօրինեց

Միհրան էֆ. Աբիկեան

Քարտուղար թարգման Սպարապետի Իրան և Ուսուցիչ Օսմանեան լեզուի

Այս գիրքը քերականէն ետքը կը արբուի, Ուսում. Խորհուրդին կողմէ փարժարանայ յանձնարարեալ ընթերցարան մ'է, ամեն ուրեք մեծ ընդունելութեան արժանացած ու հասած է Տրդ. տարագրութեան, Կը պարունակէ հրահանգիչ «վէպեր, ծանօթութիւններ, ընթերցանութեան կանոններ, աշակերտաց համար ընտիր խօսակցութեան նմուշներ նաեւ թուրքերէնը դիւրաւ և «հիմնապէս» ու-

սուցանելու համար «մէթոտներ» և «ծրադիր» մը: Գին 60 փարա. դպրոցաց հարկւրին 30 զեղջ: Կեդրոնատեղին է Պոլիս Մէրճան չարչը Դուսմիւլ խան թիւ 8:

ԲԱՐԻՉՈՒ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ ՎԿԱՅԵԱԼ ԲԺԻՇԿԻ, ՎԻՐԱՐՈՅԺ. ԵՒ ՄԱՆԿԱՐԱՐՁ

ՏՕՔ. Կ. ՃԵՐՐԱՀԵԱՆ

Կը դարմանէ ամեն տեսակ հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս ստամոքսի և աղիքներու ջղային քրքուռմներ, դաղվիական և մորթային հիւանդութիւններ: Նոր սկսած միղանքաբորբոքումը կը բուժէ 3-4 օրուան մէջ առանց ներքին դարմանի: Ամէն առաւօտ մինչեւ ժամը 6 կը դանուի Թօրհանէ, Պոսթան-Պաշի, իր բնակարանը, թիւ 207: Իսկ 8-12 Ազատ-Գաբու թրամիլայի կայարանին դէմ Մկրտիչ էֆ. Աճէմեանի «Հայաթ» գեղարարութիւն 29:

ԱՍՐԻ ՔԻԻԹԻԻՊԻԱՆԷՆԻ ՀԻԲԵԱՅԷԼԷՐԻ. — Թուրք զբաղէաներու գրչէն ելած պղտիկ պղտիկ վէպեր են, ընտանեկան և օտար կեանքէ առնուած. մինչեւ ցարդ հրատարակուածներու թիւը կը հասնի տասն և մէկի: Առանձին առանձին կը ծախուին հասար. կրեւուն, քառասուն և յիսուն փարայի: Ամբողջին գինը 9 զր. կը բաշէ:

ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ՍԻՒՍԷԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել իր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ՛ երկար տարիներէ ի վեր Մեծ-Շուկայի Կալփաքճըլար պաշը փողոցին մէջ՝ ունեցած «Տիբեք-լի» կամ «Ոսկի արծիւ» անուններով հանրածանօթ վաճառատունը փոխադրած է, Պապը-Ալի ճատտէսի, Սիբեքէզան պաշը՝ Հաճի Ֆէթիմա էֆ. Նորաշէն ապարանքին ներքեւ, թիւ 50 և 52:

Յիշեալ վաճառատան մէջ կը ծախուին տպածոյի, ճերմակեղէններու և բրդեղէններու ամեն տեսակները խառ գոհացուցիչ գներով: Յաճախորդները շատ գոհ պիտի ըլլան եթէ անգամ մը բարեհաճին այցելել:

ԱՐՏՈՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. «ԾԱՂԻԿ» ԼՐԱԳՐՈՅ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կ. Ի Ն Ճ Ի Ճ Ե Ա Ն Ո Ր Դ Ի Ք

ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐԲՈՒՃՃԸԼԱՐ, ՔԻԻԶԻԻՔ ԱՊՈՒՏ ԽԱՆԻ ԿԻՑ 4-6

Այս բազմամեայ համբաւու փաճառատունը որ Էւրոպական և Ամերիկեան ճարտարարուեստութեանց ճշմարիտ ցուցահանդէս մըն է, ընդարձակ շէնքի մը սրահներուն մէջ իր Պոլսեցի ու Կաւառացի յաճախորդաց արտադրութեան ներքեւ գրած է սեռաբէ, բրդէ, գլանէ, բամպակէ, ֆելտիքոսէ, ամառնային և ձմեռնային այլ և այլ հագնելիքներ. գուլպա, թաշկինակ, ֆանէլա, խավլու, անձեռոց, բլասթրոն, փողկապ, վրոց, գօտի, ժաքէթ արանց և կանանց, միս, պէլդա, շալ, քարիւշն և այլն: Խուրտէվաթիւ թօհա-ֆելթի ամեն տեսակ առարկաներ, գանակեղէն և այլ մանր երկրորդականներ. զմեքի, մկրատ, անձի և այլն: Զանազան տեսակ ըմպաններ. սկի, արծաթ և նիքէլ ժամացոյցներ (մինչեւ յառորդ տուրիւն), փառախալ, շղթայ. դանդակ, Անուշահաճներ, ծխախոտի և սիկառի տուփեր, ամեն տեսակ կոճակներ, այլ և Պլազա-դէններ, անկանց պայուսակներ, արմոնիկներ, ֆէնիքս, արիօզա, արիսմօն, խղանակներ (ֆրէշ): Անկողնոյ ծածկոյթք (բիքէ և բուրք), սեղանի սպասք տլւաբա: Ամենէն աւելի զփութարահաճներն ու ամենէն աւելի համեստ քսակի տէրին հաւասարապէս գոհ կընան մնալ: Ընդարձակ գործաւու թիւեր դաւաճներու հետ: Յանձնարարութեանց շուտ և շիշգ գործադրում: Եւրոպական մեծաքանակ գնորդներու ապառիկ ալ կը արուի: ՇԱՏ ՄԱԽԷԼ, ԳԻՉ ՇԱՀԷԼ, այս է 34 տարիներէ ի վեր հաստատուած այս վաճառատան նշանաւորը: ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ 2ԿԱՑ

4-20

Կ. Պոլիս, Մահմուտ Փաշա Զօրագճի խանի կողքը թիւ 64

Ն Ո Ր ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԸՆՏԻՐ ԹԷՅԻ

Մեր վաճառատունը, որ ուղղակի Չինաստանէ և Ճապոնէ բերել տրուած ընտիր թէյ-յերու կեղտն մըն է, թէ իր թէյերու աղէկութեամբ և թէյ գինեկուն անհամեմատ աժա-նութեամբ քիչ ատենուան մէջ թէյատէրներու մեծ քաջալերութեան արժանացած է. ա-մեն անոնք որ կը փափաղին ընտիր և միանգամայն աժան թէյ գինէլ, թող հաճին այցելել մեր վաճառատունը. անդամուան մը փորձը մեզք չէ:

Մեր վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ ուռսական ընտիր սամալարներ, թէյատման-ներ են. ևն. միշտ ընտիր, միշտ աժան:

ԱԶԳ. — Կեղծերէն զգուշանալու համար կ'աղաչենք որ ամեն առաքելու վրայ մեր վերոգրեալ մարզան փառէք: